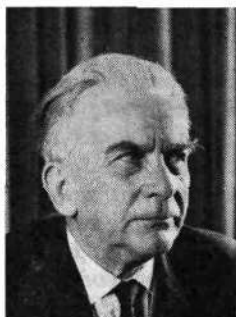

KOROŠKA — SLOVENSKO NARODNO VPRAŠANJE

Josip
Vidmar

Ogorčeno pismo

Premišljam in premišljam to našo koroško stvar, usodo in zgodbe naše tamošnje manjšine pa seveda tudi psihiko in moralni lik predstavnikov tiste večine, ki je kriva te sramotne in boleče slovenske Kalvarije. Bolečino čutimo vsi, ki smo z žrtvami istega rodu in istega kulturnega občestva in ta bolečina se noče umiriti, mora se izraziti in če ne drugače, nametano, neurejeno, brezobzirno, toda upravičeno. In moramo si priti na jasno, kaj se vse to, kar se dogaja onkraj Karavank, pravi, kaj to je in kaj so ter kaj predstavljajo tisti ljudje večine, ki so krivi . . .

Seveda se zavedamo, da živi v človeštvu še veliko atavizmov, med katerimi je eden najmočnejših ta, da se človek pokori, in to rad pokori takim ali drugačnim predsodkom, ki jih je prejel od prednikov ali ki si jih je ustvaril sam in ki si jih ustvarja zato, da se kot posameznik lahko počuti vzvišenega nad bližjim, da ga lahko podcenjuje, zaničuje, sovraži, zatira ali da si celo lasti pravico zatirati ga telesno. Žal, toda ta atavistična potreba živi. In to ni dobro.

Razlikujemo se med sabo po tem, kako in koliko se ta ali oni vdaja tej prazgodovinski potrebi. In še po tem, kakšni so razlogi, ki jih ima za vztrajneje pri tem nagonu, kajti ti razlogi so vsakršne vrste, od idejnih in normalnih do najneznatnejših, do najnespametnejših in do najbolj neutemeljenih.

Nagona te zadnje vrste sta gotovo rasizem in narodnostni šovinizem. Toda če je rasizem vendarle še nekako razložljiv, dasi nikoli opravičljiv, s fiziološkimi posebnostmi ras, je šovinizem nestrpnost in sovraštvo med pripadniki iste rase, ki pač govore različne jezike, ki imajo različne zgodovine in ki se morda nekoliko razlikujejo med sabo po takih ali drugačnih psihičnih lastnostih, sposobnostih ali nesposobnostih. In težko si je izmisliti bolj nesmiseln razlog za neprijazno čustvo do bližnjega ali za zvišenost kogarkoli nad komerkoli. Toda za evropskega primitivca je ravno ta razlog najbolj pri roki.

Seveda poznamo tudi šovinizme raznih stopenj od kabinetne neprijaznosti pa do divjega in krvavega sovraštva in zaničevanja. Po vsebini te neprijaznosti do pripadnikov drugih narodov se ravna naša sodba o razvitosti posameznikov pa tudi narodov. Mislim, da so najpopolnejšo stopnjo šovinizma, ki bi ga že lahko imenovali kratkomalo kanibalski šovinizem,

vzgojili v sebi pod vodstvom in sugestijo svojega rjovečega genija, Hitlerja — Nemci. Pretresen sem prav pred kratkim prebiral in prebiral Antipoetični cikel koroškega rojaka Valentina Polanška. V ciklu govori o usodi svoje rodbine: pradedu, starega strica, stare tete, bratranke, bratranca, očeta, brata, sestre: vsi so bili poklani, postreljeni in sežgani v lastnih domovih, eden ali dva v slavnih nemških taboriščih in najmlajša dva v bojih na strani partizanov. Strahotna podoba morilskega divjanja v imenu naroda gospodarjalcev, se pravi v imenu napol blaznega šovinizma. Toda takih podob bi nam mogla podati Koroška precej, veliko ves naš svet, zlasti pa ves vzhod s svojimi tisoči in stotisoči uničenih. Počastno pričevanje o organizirani in gojeni kanibalščini. Pri nekih mojstrih tega duha in posla pa ni šlo niti za šovinizem, temveč za mrzlo superioriost ljudi, ki so bili trenutno v premoči. Med temi mojstri pa je bilo tudi lepo število odločnih mož iz vrst naših nestrpnih sosedov. In nobenega dvoma ne more biti, da ne bi bili ravno ti pobudniki, navdihovalci pa tudi izvrševalci nasilnega izseljevanja in pobijanja. Danes se imenujejo Avstrijce, bili pa so še včeraj navdušeni pristaši tretjega rajha in nemišva in seveda tudi njegovega kanibalstva. Ravno tako pa tudi ne more biti dvoma, da so sedanji avstrijski nacionalisti raznih odtenkov isti mojstri svojega posla ali pa sinovi teh mojstrov in da velja zanje prilika o volku, o katerem pravi pregovor, da dlako menja, nravi pa nikoli. Samo s potlačeno, a ne iztrebljeno kanibalščino si je mogoče razlagati okrutni šovinizem, ki tli pod vsem dogajanjem na Koroškem in ki ga že zaradi gnusa resnično ni prijetno čutiti v bližini in ki je eden od najsrमतnejših madežev na človečanskem zemljevidu Evrope. Z njim bosta morala prej ali slej dokončno opraviti nemški in »avstrijski« narod sama, če ne želita doživeti še tretjega krvavega poraza. Vse emanacije te šovinistične sovražnosti mi lahko samo obtožujemo pred obličjem evropske humanistične zavesti in moramo se zavzemati za žrtve, ki so naše krvi.

Kar zadeva premagovanje te nacistične bolezni v Avstriji, si, po dogodkih sodeč, za zdaj in za bližjo prihodnost ne moremo obetati nič dobrega. O tem nas prepričujejo sklepi treh vodilnih strank o posebnem popisovanju Slovencev, zakon o manjšinah in izjave različnih vidnih oseb avstrijskega javnega življenja. Kaj pomeni za našo manjšino zakon o preštevanju in splošni zakon o tej stvari v resnici, lahko razločno vidi vsak, ki ni politično in družbeno popolnoma slep ali zaslepljen. Zadnji smisel vse te parlamentarne komedije je kajpada iztrebitev in popolna asimilacija Slovencev. In to je sklep treh strank! A kaj pomeni to dejstvo?

Možnosti sta dve: ali nagon, ki je vzrok za kanibalščino, ki jo danes pripisujejo Hitlerju, še tako ali drugače živi v vseh treh strankah, ali pa se morajo vse tri stranke bati nerazpoloženja svojih volilcev, če bi pokazale odpor proti poniževalnemu in sramotnemu raznarodovanju. Obe možnosti sta enako strašni in obe sta porazni priči o moralni kulturi avstrijskega »socializma«, ravno tako pa tudi avstrijskega očitno nekrščanskega krščanstva. Saj vendar vemo vsi, ves svet, ki pozna abecedo političnega ravnanja, da je politika v svojem bistvu vendarle tudi neko dejansko iskanje smisla in da ima zato ne samo dolžnost upoštevati hotenje in okus vsakršnih množic, marveč je hkrati dolžna tudi te množice osveščati, vzgajati in divje nagone v njih sublimirati ali celo zatreti. Nikakor pa jim ne sme streči, kakor to vidimo v Avstriji, kjer po vsem storjenem res ne moremo pričakovati nikakršnega obračuna s predzgodovinskim atavizmom. In to seveda ni dobro.

In izjave politično visoko prosvetljenih? Bodoči dunajski zunanji minister, kakor ga označuje tisk, se bori za nenavadno pravico Slovencev do »asimilacije«. Asimilacija je kajpada narodnostni odpad ali dezertstvo, ki ga nazadnje označujemo kot renegatstvo. Avstrijska država naj bi po mnenju tega visokega politika dala ali pa je že dala Slovincem na Koroškem občudovanja in zavisti vredno pravico do renegatstva. In kako je s to pravico? Dati je ne more nihče nikomur, niti Avstrija ne. Ne, sploh pa je bilo renegatstva brez dunajskega dovoljenja na Koroškem doslej kar zadosti. O tem pričajo številna slovenska imena ne le vindišarjev ali čušev, temveč mnogih korenitih koroških nemško nacionalnih mož od raznih Globotschniggov in podobnih pragermanov pa vse do bog vedi koga še. In izkoriščanje te pravice do renegatstva se na poseben način zrcali tudi v posebni besnosti koroških pragermanov s tolikerimi slovenskimi imeni; pri nas, na Balkanu namreč poznamo pregovor o poturicah... Bodoči minister tedaj skrbi in se bojuje za pravico, ki je nikomur ne more dati nihče, namesto da bi skrbel za to, da bi »asimiliranje«, ki je brez sramote skorajda nemogoče, ne prišlo nikomur niti na misel. Kakšni so vzroki vseh teh nacionalnih prebegov, vemo vsi, nemara pa tudi bodoči minister. In to bi bilo treba odstraniti s političnim bojem, ki bi zaslužil to ime.

A tega nikakor noče videti in še manj priznati. Tega ne sme. Če pa se potrudiš njegovo domisljico razmisliti do kraja, moraš sprevideti, da je nastala in da se je mogla izraziti v tako bleščeči ideji pred vso javnostjo zaradi tega, ker ni nič drugega kakor samo prikrita želja, kako koroškimi Slovincem čim bolj olajšati renegatstvo, pa četudi s silo. To pa zato, da bi sploh zginili s površja koroške zemlje, na kateri so vsekakor živeli prej kot kateri koli Nemec. Toda seveda! Spominjam se nekega izreka ali povelja nepriznanega vzornika in predhodnika vseh podobnih nacionalnih širokogrudnežev. Ali ni rekel sam Hitler nekemu v Mariboru: »Machen Sie mir das Land wieder deutsch!« In ta ukaz je treba v zvezi s Koroško prav malo spremeniti in nastala nam bo jasna oblika skrite želje ali tendence vse obravnavane avstrijske politike v takile obliki: Machen wir uns endlich das Land deutsch! In to je vsa resnica. Vse drugo, vsi sklepi in zakoni in njihove razlage so skrivalnice, pesek v oči in slepilo. To pa seveda ni in ne more biti dobro.

Mislím, da je isti politik ali kateri drug, njemu na las podoben, izjavil še drugo državniško modrost. Ker je bil opozorjen, da so Avstrijci nemške narodnosti v Italiji dosegli dogovor glede pravic nemškega življa v Južnih Tirolah, je našel seveda najprepričevalnejši izgovor, češ da ta dogovor ne more biti prenesen na Koroško za našo manjšino. Ni pa povedal, zakaj je to nemogoče. Tega najbrž brez preočitnega sofizma ali brez čisto nedostojne žalitve ne bi mogel storiti in vrhu tega ga je strah pred koroškimi šovinisti in morda celo pred nečim v njem samem. Le kje se je naučil tega! Ah, seveda! Tam, kjer ima vsa ta politika nekakšen patronat. V Ameriki! Brali smo pred nedavnim, da predsednik Ford ne bo dopustil normalnih odnosov z Vietnamom, in to zaradi tega ne, ker je baje v nekdanjem Severnem Vietnamu brez sledu izginilo nekaj sto ameriških državljanov. Kako jasno! Kaj pa Vietnamci, ki so brez sledu izginili pod ameriški škornji in tanki? Ti seveda ne štejejo. Čeprav odgovarjajo zanje v predelih, ki so jih zasedali Američani, lahko samo ti. Toda o marsikom teh bi bilo Američanom zagotovo neprijetno dajati kaka pojasnila. In če so tistih nekaj sto v Severnem Vietnamu raztrgale ameriške bombe? Skratka, ljudje nismo ne enaki ne enako-

vredni in to ne v Ameriki ne v Aziji in seveda tudi ne v Avstriji, še najmanj pa na Koroškem. In to resnično ni in ne more biti dobro.

Govoril sem spočetka o kanibalskem šovinizmu ali o ravno taki superiornosti pri mogočnih narodih tega sveta, predvsem seveda pri Nemcih. Toda to ni edini narod, ki je v nedavni preteklosti dokazal svojo sposobnost za to blago čustvo. Pa Američani v Vietnamu? Čeprav so brez sleherne pravice pobijali, požigali, pohabljali, uničevali take množice nedolžnih ljudi, je mogel in smel predsednik Ford, če smem verjeti dnevnikom, nedavno izjaviti pred vsem svetom: če so storili Američani v vietnamski vojni kako napako, je bila ta samo v tem, da so bili premalo trdi. Če je katera izjava tega stoletja zgodovinska, ta je gotovo. In to resnično ni dobro. Ni pa samo to, da je zgodovinska, temveč bati se je, da je tudi vzgojna. Nikakor ni nemogoče, da bi kak bodoči avstrijski vodilni politik iz priznane docilnosti teh srednjeevropskih demokratov skušal posneti in parafrazirati velikega predsednika in da bi k slovenskemu problemu na Koroškem izjavil, češ Avstrijci so bili s Slovenci samo premalo trdi. In to kljub temu, da svet ubija tako duševno kakor telesno in kljub temu, da ta politika nasproti Slovincem ni nič drugega kakor pod ovčjim runom skrito volčje zverstvo nacizma, za katerega so vsekakor soodgovorni tudi Avstrijci. Tega ne bi smeli pozabljati. Mi zagotovo ne bomo. Na čelu nosijo koroški in drugi njihovi fanatiki Kajnov kljukasti križ; tajé ga ni prikrivajo, a kakor vidimo, se mu ne odreko. In to prav zagotovo ne more biti dobro, zlasti ne zanje.

Rok
Arih

Pogovori

I.

Pritrdil sem uredniku, da me resnično marsikaj povezuje s slovenskimi ljudmi, ki žive na avstrijskem Koroškem; pognal da sem celo nekaj koreninic tamkaj in da me seveda prizadeva tisto, kar zadnje čase sporočajo o dogajanju zgoraj med Ziljo, Rožem, Podjuno . . . Potem pa so me spraševali še časnikarji iz tujine. Na primer, če vendarle ne zaznavam kot izvedenec vsaj dober namen na avstrijski strani, namen, ki da bo prispeval stvari na boljše (dopisnica v. Kohl, Die Presse)? Če vem ali presojam, koliko jih je na primer (urednik ORF dr. A. G. Krause)? Kaj mislim o novem avstrijskem manjšinskem zakonu (g. Lucbert, dopisnik Le Monde)? Bodite brez skrbi, ne bom obnavljal vsega, kar sem rekel, mogoče kaj le mimogrede, pač nekaj, kar vsaj po mojem sodi zraven.

No, najprej čisto na kratko. Prvi spraševalki sem odgovoril, da ne zaznavam ta čas ničesar, kar bi opravičevalo njeno vprašanje o dobrem namenu. Drugemu sem pokazal, kako sem opredelil vprašanje v svoji razpravi Carinthian Slovenes, some aspects of their situation (Ljubljana, 1973) in že skoraj nevljudno zagodrnjal, da se ljudi vendarle ne prešteva kakor, npr. zajce in če se jih, potem vsekakor ne s pohodi raznih organizacij, ki tistih ljudi ne marajo, kakor je to v primeru Heimatdiensta na Koroškem. Potem